ناشری: ,,ادریسف، علییف وشریکلری،، نڭ تجارتخانه‌سی.
قزان واوفا.

D_50

نصیحت

برنچی

بالالر ایچون

(علم اخلاقدن یدنچی جزء)

اثر:
رضاءالدین بن فخرالدین
اوفا.

321-5

دوردنچی طبع

خاریطونوف مطبعه‌سی
قزان.

Лито-Типографія И. Н. Харитонова. Казань.

نصیحت

بسم الله الرحمن الرحیم

١

آتا وآنا

١) ای حرمتلو بالالر! خدمت کوسترمش کیمسه‌لر، یخشی کوکللی کیمسه‌لر، هر وقت حرمت اوزرنك اولورلر، ویاقین کوررلر، بونی ایسه اوزکزده بیله‌سز. حالبوکه سزك آتا وآنالرکز، سزلره ایك آغر ومشقتلی خدمتلرنی ایتمشلر وهمیشه ایتمکده‌لردر. هر وقت سزك قایغوکزده بولنوب، سزلرك سعادتکز ایچون طرشمقده‌لر، وهر وقت سزك ایچون جناب اللهه یالوارمقده ودعاء ایتمکده‌لردر. اوشبونك ایچون - هر نه قدر آنلرك خدمتلرینه قارشولق ایتماککز ومشقتلرینك حقنی اداء ایلمه‌ککز ممکن اولمازسه‌ده - همیشه آنلره اخلاص ایله خدمت ایدوچی، وآنلره حرمت کرستروچی اولکز!...

خصوصا الله تعالی حضرتلری، آنلره گوزل معامله ایلمك ایله وصیت ایلمش، ورسول اکرم افندمز، صلی الله علیه وسلم حضرتلری: «آتا آنالرنی رضا ایدوچی بالالردن. جناب الله‌ده رضا اولور» معناسنده سوز سویلمشدر.

٢) کله‌چك کونده، حرمتلی وفائده‌لی کیمسه‌لردن اولمقکزنی آتا وآناکز، هر وقت امید ایدوب، طورمقده‌لر، والله تعالی حضرتندن صورمقده‌لردر. ایمدی سزلرده، بویله ایذگولکلره قارشو یاوزلق ایدوچیلردن اولمه‌کز! همده آنلرك نصیحتلرنی، قورقوب واورکوب دگل، بلکه محبت

واخلاص ایله طوتڭز، چونکه آنلر، بو دنیا حالنی اوزون تجربه‌لری ایله گوزل طانیمشلر، وسز بیلمادکڭز کوب سرلری بیلمشلردر.

٣) کشینڭ اطاعتلی (بوی صونوچی) اولمقی، کوڭلی یخشی اولمق علامتندندر. ایمدی سزگه اڭ یاقین کیمسه‌لرده البته آتا و آنالرڭزدر. شونڭچون آنلره هر وقتده اطاعتلی اولڭز، عمل وسوزده آنلره قارشو کلمه‌ڭز، بو سببدن آنلرڭ کوڭللری‌ده راحت اولور، اوز کوڭللرڭزده، ودنیاده طور مشڭزده گوزل اولور.

٤ آتا وآنالرڭز حضورنده بیك ادب اوزرنده اولڭز، آنلرڭ سوزلرنی یخشی طوتڭز، واشارتلرنی آڭله‌ڭز، آنلر ایله آرتق قچقرمای ادب ایله آچق سویله‌شڭز، آنلر آیاق اوزرنده طوردقلری وقت، سزلر اوطورو چی اولمه‌ڭز!..

٥) بهادرلق، آدم اوغللرنده، حرمتلی بر صفتدر. الوغلر مجلسنده اولنوب، آنلردن حکمتلی سوزلر ایشتمك عقلنی آرتدره‌وعلملکنی کوبایته‌در. حتی کچوك بالالرنی، بیوك آدملر مرتبه‌سینه یاقین کتوره‌در. شونڭ ایچون یوره‌کسز بالالر مثالنده آتالرڭز مجلسنده اوطورمقدن قورقمه‌ڭز، وبیلمگان هم آڭلامغان نرسه‌لرڭزنی آنلردن صورڭز، وهرنرسه‌نڭ اصلنی بیلورگه طرشڭز!.

٦) یوردکڭز وقتلرده آتاڭز اوچرار ایسه، آڭا هم آنڭ ایله برلکده اولانلره سلام ویروب، امرلرنی کوتوب طورڭز!! گرده اوطوروب طورمقده اولدیغڭز حالده کلور ایسه، آچق یوز ایله آیاق اوزره طورڭز!.

٧) آتاڭز هر نه‌ویرر اولسه اوزینڭ مرحمتلری ایله‌ویررلر، شونڭ ایچون نرسه اولسه‌ده صوردیغڭز وقتده‌یاننده‌چیت آدملر یوق‌وقتده ادب ایله صورڭز، اگرده استه‌دکلرڭزی ویرمازلر ایسه کوب بورچمه‌ڭز، زیرا سزلرگه نه‌نرسه کرك ونه‌نرسه کرك دگل ایدکنی، وسزلره نه‌شیلر موافق اولوب، اولمادیغنی آنلر دخی گوزل بیلورلر.

٨) کرك آتاڭزڭ اڭ یاقین دوستی‌ده اولسون. آتاڭزدن باشقه‌دن حاجت صورمق عیب، وعائله حرمتنی یبارمکدر. شونڭ ایچون جمله مقصودڭزی آتاڭزدن صوراڭز!.

۹) بالاچاغنده آقچه طوتارغه اوگرنمگان کیمسه، الوغ اولدیغنده هم آقچه طوته بیلماز، دنیاده گوزل کون کچره آلماز، بلکه بار بایلغنی اسراف ایدوب، بدبخت اولور قالور. شونك ایچون آتا گز طرفندن ویرلگان آقچه لری طوته بیلورگه اوگره نگز. صاق اولگز، «بو آز آقچه غنه!» دیه کورمه گز، چونکه بوکون، سزنك کرکلر گزده ویرلمش آقچه کبی، آز در.

۱۰) بعض بالالر اولورکه، آتالرینكماللرینه اشانوب، هیچ بر کسب واش یولینه کرمازلر، بلکه یالقاولقغه عادت ایدرلر. آخیرنده بر کون کاور. آقچه لری ده بتار، ترکلك ایدر ایچون قولده هنرده اولماز. اوشبونك ایچون آتامالینه اشانوب طورمای بلکه نه قدر بای بالاسی اولسه گزده اولگز، اوزگزی فقیر کمسه بالاسی حساب ایدوب، هنر اوگرنمك اجتهادنده اولگز!.

۱۱) دنیاده طورغان مدتده، شادلقلرنی سویلر؛ قایغولرنی چیشوب ایچنی بوشادر ایچون الك یاقین الك اشانچلی بر کشی گه محتاج اولنه در. لکن بو اشلر طوغروسنده آتا ایله آنادن آرتق هیچ کیمسه اولنماز؛ چونکه بونلر، بالانك شادلغی ایچون حتی اوزندن آرتق سونمکده: وحسرتلری ایچون الدن کلن جمله چاره لری کورمکدن کمچیلك ایتمازلر. شونك ایچون سرلرگزی بونلره سویله گز، سرلرگزنك خزینه لری هر وقتده آتا وآنالرگزنك کوکللری اولسون!.

۱۲) کوزگه کورنگان بر نرسه گه قزغوچی بولمه گز، آنالرگزنك جیوب قویغان نرسه لرنی؛ وقوناقلر ایچون دیه خاضرلگان شیلری یانندہ بورمه گز، وضرر ایتمه گز! چونکه آنالرندن رخصتسز بویله اشلر اشلاوچی بالالر، بوکبی اشلرگه عادت ایدرلر، وکوندن کون آرتدروب، اخیرنده (الله تعالی صاقلاسون!) اوغری اولورلر.

۱۳) بدنگز اوسوب کوچ کردکچه، اللرگزدن کلن اشلرده آتا وآنالرگزه یاردم ایدوچی اولگز، اما آنلر قارتلق وقتلرینه ایر شدکلرنده، آنلره اصلا طارلمه گز، بلکه شفقت وخدمتلرگزی دخی آرتدرگز، آنلر ایسه سزنك یاش وقتلرگزده، واك ضعیف اولدیغگز کونده، تربیه لب سزلری اوسدرمشلر در. بر کون اولور سزلرده آتا اولورسز، حساب ایدوب

باقڠز، شوکونده بالالرڠز حرمتڠزی صاقلامازلر ایسه رضا اوله بیلورسزمی؟ رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری: «آتالرڠزه ایزگولك ایدڠز، سزلره بالالرڠز ایزگولك ایدر» معناسنده بر سوز سویلامشدر.

۱۴) بعض بالالر اولورکه آتالرینڭ تربیه‌لرنده، ومرحمتلری کولگه‌سنده راحت راحت اوسارلرده، اوسدکلری صوڭنده آتالرینڭ فکرلرینه قارشو کلورلر، سوزلرنی ایشتمازلر، آنلرنڭ عمللرنی آزکوروب کولرلر. سزلر شویله انصافسز اولمه‌ڠز، آتالرڠز ایسه سزڭ طوغروڠزده مسئول اولمای، بلکه آنلر طوغروسنده سز مسئول اوله‌چقسز. زمان کوندن کون ترقی ایدوب، وعلملر آرتوب طوردیغندن، بوکونڭ بیوك بر عالمی ایرته‌گی کونده بر شاگرد درجه‌سنده قاله‌چغی طبیعیدر. اوچ قاطلی بناء صالمق طوغروسنده اولان مدح، اوچونچی قاتنی بناء ایدوچیلره اولدیغی کبی، نیگزنی صالوچیلر هم ذم ایدلمیه مستحق دگللردر.

۱۵) تیوشسز بر اش ایله امر ایتدکلری وقت، هیچ طغزلنمای، وکوڭللرنی جراحتلندرمای، بلکه ادب وانصاف اوزرنده اشڭ طوغروسنی بیلدرگه طرشڠز.

۲

طوغمه‌لر.

۱۶) طوغمه‌لرڠز، آتا وآنالرڠز صوڭنده ایڭ یاقین کیمسه‌لرڠزدر. شونڭ ایچون آنلر ایله هر وقت ادبلی ومرحمتلی اولڠز. بونلرنڭ الوغلرنی آتا وآنا یرنده حساب ایدوب، اطاعتلی اولڠز، وسوزلری ایله عمل ایدڠز. کیچوکلرینه شفقتلی اولوب، آنلری اصلا رنجتمه‌ڠز، وقاتیغ کوڭللی اولمه‌ڠز. اویاتسزلق وتربیه‌سزلکده آنلرغه کوچرگچ اولوب کورلمه‌ڠز، آنلری سوکمه‌ڠز، قوللرنده اولان نرسه‌لرنی تارتوب آلمه‌ڠز. چونکه بویله ایتمك آنلرنڭ قانلری بوزولمقغه وآتا آنانی آچولاندرمغه سبب اولور.

۱۷) طوغمه‌لرڠزده یارامغان بر اش کورلور اولسه یخشی سوز ایله: «بویله اولمه‌ڠز عیبدر!.» دیه منع ایدڠز، ومذکور اشنڭ کیلشمادکنی بیان ایدوب کوسترڠز، گوزل یوله کوندرڠز.

۱۸) طوغمه‌لرګز اوستوندن آتا و آنالرګزه سوز ایتمه‌ګز، چونکه بویله اولان بالالر، بویله اشلره عادت ایدوب، الوغ اوسدکلرنده هم سوز یورتوچی اولورلر. بلکه اولنور ایسه گوزل اشلرنی سویله‌ګز.

۱۹) طوغمه‌لرګزدن، ایتولرنی کوتوب طورمای هر اشلرنده یاردمچی اولګز، الګزدن کلن ایزگولکلرنی آنلردن اصلا قزغانمه‌ګز.

۲۰) طوغمه‌لرګزنڭ سرلرنی گوزل صاقله‌ګز، آنلره شادلق خبرلر سویلب، اگرده آنلره ضرر کتوره‌چك اولماز ایسه، یمانلرنی سویلمه‌ګز. سوز وفعلګز ایله آنلره اخلاصلی اولګز، عیبلرنی یاشرګز. هر وقت آچق یوز وکیڭ کوکرك ایله قارشو اولګز.

۲۱) بعض بالالر اولورکه آتالری وفات اولدیغنده، مال بولمك حقنده طوغمه وقارنداشلر یله بوز وشورلر، بر بری حقنده ادبسز معامله‌ده اولنورلر، قیمتلی وقتلرنی وعزیز ماللرنی تلف ایدرلر، اوزلرینڭ قان وجان قارنداشلرنی رنجتوب، چیتلرڭ قورصاقلرنی طویدررلر، بویولده اوزلری‌ده بدبخت اولورلر، آتا وآنالرینڭ‌ده اسملرنی حرمتسز ایدرلر، عائله وقبیله‌لرنی مسخره‌لکګه قالدررلر. سزلر، اوسدکګزده بویله بالالر کبی اولمه‌ګز، عیبدر. بلکه طوغمه‌لرګز ایله هر وقتده برلك ایله اولګز نجسنی (بوزوق خلق، وآچوسببلرنی) هر وقت توپراق آستنه کومګز، بویله‌اولدیغنده آز مال‌ده‌کوب کورلور، قسقه‌عمرده‌بر کاتلی‌بولور.

۳

یاقین قرنداشلر

۲۲) آتا آنا وطوغمه‌لرګز صوګنده، سزلره یاقین کیمسه‌لر اوزګزنڭ قارنداشلرګزدر. بونلر هم سزلرڭ سعادتګزی وراحتګزی استمکده‌لردر. اوشبونڭ ایچون بونلره هم آتا آنا وطوغمه‌لره اولان معامله کبی معامله‌ده اولګز، جمله‌سنی بر تیګز دوست کورګز، خسته اولدقلرنده حاللرنی صورګز، شادلق وقایغو وقتلرنی اورتاقلاشګز، حاجتلرنی گوزل صورتده اداء ایدګز.

۲۳) یالقاو وبوزوق خلقلی ذاتلره ایزگولك ایتمك، یالقاولقلرنی

آرتدررغه وبوز وقلقلرنی کوچلندررگه سبب اولدیغیچون، یاقین قارنداشلرگزه ایزگولك ایتدکگز وقت، کسب سببلرندن محروم قالانلرنی وصاف کوڭلیلرنی آیرم باقگز . یعنی ایزگولکنی تیوش اورنلره صرف ایدرگه طرشگز .

۴
کورشیلر

۲۴) قارنداشلرصوڭنده ، اڭ یاقین کیمسه‌لر کورشیلرگزدر . شونڭ ایچون کورشیلر ایله گوزل معامله‌ده اولگز ، آنلر ایله دوست‌طورگز، شادلق وحسرت وقتلرنده اورتاقلاشوب ، خسته وچیرلی وقتلرنده حاللرنی صورگز ، خدمتلری اولسه کورگز ، آنلر ایچون دائم دعاچی اولگز.

۲۵) کورشیلرڭ نامحرم اولانلرینه کوز صالمه‌گز، قویمه یارقلرندن باقمه‌گز، هیچ براشن آنلرڭ خاطرلرنی قالدرمه‌گز ! حرمتلی وعفتلی کیمسه‌لر بویله‌اولورلر.

۵
او ایچنده

۲۶) او ایچنده اولانلرایله گوزل معامله‌ده اولنمق شریعت قاشنده اڭ سوکلی اشدر . وشونڭ ایچون او ایچنده اولانلرحقنده ادبلی ومهربانلی اولگز. او ایچنده اولانلر راحت وشاداولورلر ایسه، سزلره‌هم راحتلك وشادلق اولور .

۲۷) او ایچنده خدمت ایدوچیلر اولسه، آنلری خوارلمه‌گز، کوڭللرنی بیوقدرمه‌گز ، یومش قوشدیغگزده : « شویله ایله ! بویله قیل ! » دیمای ، بلکه : « شویله ایده‌کورگز ، مرحمت ایدوب بویله ایله‌سگزله! شویله ایدر ایسه‌گز گوزل اولور ایدی » دیبوگز : خادملر ایله بویله اولنمق کورکام خلقلیلقدر. تربیه‌لی آدملر عادتی بویله اولور . یومشق سوزلی اولمق آدم اوغلی ایچون بیوك برسرمایه‌در .

۲۸) خدمتچیلره مرحمتلی اولگز ، آنلرقاشنده وقارگزی صاقلاگز . خطا‌لقلری اولدیغنده عفوایدگز ، آنلرایله اوینامه‌گز ، کولکوسویلشمه‌گز ، ضرورت اولمادیغنده آنلرڭ سوزینه قاتشمه‌گز ، چونکه بوشیلر بردن تربیه‌سزلك علامتیدر ، وایکنچی آنلردن یمان سوزایشدرگه وخلق بوزولورغه سبب اولور.

۲۹) خدمتچیلر او ایچنده اولان سرلرنڭ آچقچلری در، هر کوردکلری سویلرلر، وایشتدکلرنی فاش ایلرلر. شونڭ ایچون صاق اولڭز، چیتلردن یاشرلنه چك سوزلرنی آنلر حضورنده سویلمه‌ڭز، آقچه و بایلقڭزنی آنلره بیلدرمه‌ڭز، هر اشلادکلرنی کوز ادوب طورڭز، بونڭ سببلی آنلرڭ مکرندن امین اولورسز.

۳۰) او ایچنده اولان سرلرنی، چیت کیمسه‌لره سویلمه‌ڭز.

۳۱) اویقودن ایرته طورڭز، وطوردیغڭزده، سلامتلکڭز ایچون الله تعالی‌گه شکر ایدڭز، صوڭره طهارتلنوب نماز اوقوڭز.

٦
مکتب

۳۲) چای اچدکڭز صوڭنده، کیوملرڭزی کیوب، اوقورغه وارڭز، چقمازدن مقدم آتا وآنالرڭزڭ اللرنی اوبوب، رضالقلرنی آلڭز، طوغمه‌لرڭز ایله کورشوب: «الله تعالی یولینه چقدم، الله تعالی بڭا توفیق ویرسه ایدی» دیه نچکه کوڭل واخلاص ایله مکتب یولینه یورڭز.

۳۳) مکتب یولنده اوینامه‌ڭز، عجب نرسه‌لره تماشا ایدوب طورمه‌ڭز. اوچراغان بالالر ایله سویلشوب یوانمه‌ڭز، تربیه‌سز بالالر و بوزوق آدملر ایله برلکده یورمه‌ڭز، اورامده اوینامه‌ڭز. چونکه بوشیلر سببندن وقتڭز ضائع اولور. اوزڭز سیزمادکڭز حالده خلقڭز بوزولور، بلکه الوغ آدملر روشنده وقار اوزرنده یورڭز. مکتبدن قایتدقڭزده و باشقه یرلرگه یوردکڭزده هم بویله اولڭز.

۳٤) مکتبه کردکڭزده آیاق کیوملرڭزی، بورك، طون کبی طش کیوملرڭزی، بیلگولی یرگه قویوب، معلم و باشقه ایبداشلرڭزه آچق یوز ایله سلام ویرڭز، وآنلر ایله درس اوقومیه باشلاڭز.

۳۵) درس باشلانور وقت یتسه، هیچ کیمنی طغزلامای ورنجتمای ادب ایله گنه اورنلرڭزه اورناشڭز، اگرده اورنلرڭز طغز اولسه، کوچلامای تورتشمای، بلکه: «شویله ایده کورساڭزله» دیه ایبداشلرڭزدن ایر کنلك صورڭز.

۳٦) اوز اورنڭزده، هیچ بر طرفه آوشمای بلکه طوب طوغری ومعلمگه قاراب ایبداشلرڭز ایله بر تیگز اولوب یاق یاقغه قارامای بورلمای، شادلق اوزرنده اوطورڭز، مکتبه کروب چقوب یوردکده هم انصاف اوزرنده اولڭز.

۳۷) مکتب ایچنده اولان داوشلره قاتنشمه‌گز، اویناوچی وتربیه‌سز بالالر ایله ایبداش اولمه‌گز، آنلر ایله بر یرده اوطورمه‌گز، اوزگزگه بیلگولنگان اورندن رخصتسز کوچمه‌گز.

۳۸) برتورلی درس ویرلدکنده، سزلر ایکنچی درسلره باقمه‌گز، بلکه معلم طرفندن ویرلمکده اولان درسه تمام کوگلگزی صالگز، هر بر نصیحتلرنی ذهنگزه اورناشدرگز، درس وقتنده سویلشمه‌گز، وباشقه شیلره کوگلگزی بیارمه‌گز، بو سببدن استاذلرگزدن رضالق آلورسز، علمگزدن فائده کوررسز.

۳۹) معلم، سوز صوردیغی وقتده آیاق اوزره طوروب اللرگزی کوکرگگزه قویوب، حرمت اوزرنده معلمه قاراب طورگز؛ صوردیغنی یخشی آگلاگز، صوگره بیلدکگز ایله آچق وموافق داوش ایله جواب ویرگز، ایبداشلرگزدن صورلمش سوزلره قاتنشمه‌گز.

۴۰) سوزگزده یاکه یازولرگزده اولان یاگلشلرگزی معلملر توزاترلر ایسه بونگ ایچون کوگلسزلنمه‌گز، چونکه معلملر، سزلری یارانمقده‌لر، وسزلرده اولان یاگلشلری بتورمگه طرشمقده‌لردر.

۴۱) معلملرگز اوقورغه، یازارغه، بیکلارگه قوشقان اشلرنگ جمله‌سنی محبت ایله یرینه کتورگز.

۴۲) کچکنه وقتده، پاکلك ونظامغه رعایه ایدوچان اولمق بالانگ عقللی وتدبیرلی اوله‌چغنه الوغ برعلامتدر. شونگ ایچون کیوملرگز پاك هم بیلگولی براورنده، کتاب ویازو نرسه‌لرگز ترتیبلی اولسون، بارماقلرگز ودرس اسبابلرگز قاراغه بویالوب یورماسون.

۴۳) قلملرگزی کیوملرگزگه، یاکه ساچلرگزغه سورتمه‌گز، آغزگزغه قابوب یورمه‌گز، بوشیلر خسته‌لکگه وپچراق یورمگه سبب اولور. بلکه قلم سورتر ایچون یانگزده آیرم برکیندر کیسا گی بولنسون.

۴۴) الگز، اگرده قاراغه یاکه باشقه نرسه‌گه بویالنور ایسه تیز زمان یووب پاك ایله‌گز؛ کیوملرگز ایسه هر وقت پاك یورسون.

۴۵) مکتب وباشقه یرلرنگ بورونه واستینه‌لرینه، آصوب قویلمش خریطه‌لره یاکه کتابلره، اورامده یوردکده قویمه وقاپقه‌لره باغچه‌لرده

اولان اسکمیه‌لرگه یازمه‌گز. بو شیلر ایسه تربیه‌سز بالالر اشیدر.

۴۶) طوب و داغانك آتلونمق کبی اوینلر، سکرلری قوتلندرر، همتنی اویاندرر، تننی سلامتلندرر، شونك ایچون بو کبی اوینلردن محروم طورمه‌گز.

۴۷) اوینلرگز تعطیل ساعتلرنده، درسلرگز، و باشقه اشلرگزه کمچیلك کتورماز روشده هم پاك اورنلرده، یخشی هوالی یرلرده، بیك ادب اوزرنده اولسون.

۴۸) مکتبدن قایتدیغگزده، آتا و آنالرگزه سلام ویروب، کتابلرگزی و درس اشیالرنی بیلگولی اورنغه قویگز، اویناسگز کلور ایسه ادب ایله گنه اویناگز، درسلرگزی بیلمازدن الك اویقولامه‌گز.

۴۹) کرك مکتب ایچنك، کرك باشقه یرده، ادبسز سوز سویلشمه‌گز، تیوشسز اشارتلرده بولنمه‌گز، چونکه بویله شیلردن تربیه‌لی آدملر نفرت ایدر.

۵۰) درسلرنی قالدرمش، یا که بیلگولی ساعتلرندن کچگوب یورمش شاگردلر ایچون سبقلر قیین اولور. ایبدشلرندن توبان درجه‌ده قالور، شونك ایچون درسلرگزه دوام ایدگز، ساعتلرندن صوگغه قالدرماگز.

۵۱) مکتبه یورمکدن و سبق اوقومقدن مقصود، ایمان بیلمك، تربیه‌لی و کامل آدم اولمق ایدکنی خاطرگزدن چقارمه‌گز، هم اوشبو مقصود اوزرنده اخلاص ایله یورگز، «نیچون مکتبه واره‌سز، و نیچون اوقومقلسز؟» دیه صوروچی اولسه، سزده: «الله تعالی نك بیورقنی یرینه کتورمك ایچون، آتام آنامه دعاچی اولمق و طوغمه هم قارنداشلرمه، قبیله و دیندشلرمه، بر فائده‌لی کیمسه اولمقنی امید ایده‌م!» دیه جواب ویرگز، بوروشك جواب ویرمك بالانك عقللی اوله‌چغینه دلیل اولور.

۵۲) مکتبلرده درسلرك تمام اولدیغی صوگنده «ایمدی اوقومق وقتی اوتدی، علمده یتارلك اولدی» دیه علمدن و کتابلردن آیرلمه‌گز، بلکه بوش وقتلرگزده همیشه کتابلرگزی مطالعه ایله‌گز، و هر بر یاگا کتابلری، (کیباك و چوب چار اولانلردن باشقه‌لرنی) ادبی رساله‌لری اوقوگز، بو سببلی ذهنگز آچلور، عقلگز آرتر، فکرگز طوغری اولور.

۷
علم

۵۳) علم، کوڭل کوزنی آچار، نادانلق قارانغولغنی یبارر، الوغ درجه‌لره طوتاشدرر، دشمنلره قورال اولور. ترکلکی صاقلار، دنیا کونمك سببلرنی بیلدرر، یورت ایچنده وعموم خلقلر ایله نه روشده اولنورغه کرك ایدکنی اوگره‌در. علم، عالملرنڭ زینتی، آدملرڭ حرمتی اولوب، اوغریلردن قورقوسز دولت، وهیچ بتمای طورغان بایلقدر.

۵۴) عالملر (علملی کیمسه‌لر) پیغمبرلرڭ وارثلری، دنیانڭ نورلری اولوب، نادانلرده دنیاده طوردقلری حالده اولکلر حکمنده‌لردر، چونکه آنلر، الله‌تعالی‌نڭ عجیب نرسه‌لرینه کرك وقتده‌غنه کوز صالورلر، لکن عبرت آلا بیلمازلر. کرك وقتده صو ایچارلر، اما صونڭ نه‌دن حاصل اولدیغنی، وچیشمه‌لرڭ نه یردن کلوب نه یره کتدکلرندن خبرلری اولماز.

۵۵) علمی کوب کیمسه‌لره کوره آز علملی اولمقدن اویالمه‌گز، بلکه بیلورگه الگزدن کله‌چك شیلری بیلمای قالوگزدن اویالگز، چونکه بونسی عیبدر.

۵۶) علم اهللرینه نفس آردندن یورمك هیچ کلشماز، شونڭ ایچون شریعت اوڭچاوندن طش مال سویمه‌گز، شهوتلرگزه اسیر اولمه‌گز.

۵۷) هروقت علمه محبت ایدگز، اوگره‌دلمش شیلری اخلاص ایله دڭلاگز، صوڭنده کرکلرنی اوگره‌نگز، وهربر علمدن کورکام اولاننی بیلوگز، هیچ وقت علمگه تکبرلك کوسترمه‌گز.

۵۸) علم اوگرنمك هرنه قدر گوزل اش اولورسه‌ده، بوزوق نیت ایله اوقولدیغنده کوزللگی کیمور. شونڭ ایچون: «بزدن الله تعالی رضا اولسون، هم یخشی اشلرگه سبب اولسون ایدی» دیه نیت ایدگز. بو ایسه یخشی نیتدر. «امام مؤذن؛ آخوند، قاضی، یاکه معلم، مدرس ونه اولسه‌ده بر مرتبه‌گه ایرشسه‌ك ایدی» دیه نیت ایتمه‌گز، کوڭلگزده بوکبی شیلر اولور ایسه چقارگز. چونکه بونلر یخشی نیت دگلدر. زیرا علمدن مقصود درجه‌گه دگل، بلکه فائده‌لی آدم اولمقدر.

۵۹) خزینه‌گزده اولان علمدن آرتقنی دعوی ایتمه‌گز: اوز اوزگزه الوغلق ایله حکم ایلمه‌گز. کورمیورمیسز؟ بورتکلری کوب وایری اولان باشاقلر، هر وقتده باشلرنی توبان صالوب طوررلر. بورتکسز یا که آز بورتکلی باشاقلر، باشلرنی یوقاری کوتاررلر، آزغنه هوا سلکنور اولسه، سلکنورگه کرشوررلر، حالبوکه اوزلرینڭ اوتغه یاندرمقدن باشقه فائده‌لری اولماز.

۸
کتاب و مطالعه

۶۰) گوزل کتابلر، عجیب شیلر کورله‌چك کوزگی، آولاقده سردش، یالگزلقده ایبدش، عاجزلك وقتلرده یاردمچی، حسرتلرده شادلق کتوروچی، فکرلری نورلاندروچی، کچن زمانلر حاللرنی سویلب طوروچی، امتلر واقعه‌لرنی حکایت ایدوچی، عقللی کیمسه‌لرڭ عقللرنی کوزلره کوستروچی آز حقلی کوب فائده‌لی شیلردر. شونڭ ایچون کتاب آلمقده سارانلق ایتمه‌گز، کتابلردن آیرلمه‌گز.

۶۱) لکن کتابلر آره‌سنده یوق شیلر یازلمش، معناسز نرسه‌لر ایله طولمشلری ده واردر. بونلری اوقومق قیمتلی عمری ضائع ایتمك اولور. شونك ایچون فکرلری نورلاندراچق، خلق پاکلرگه یاردم ویره‌چك، عقلنی آرتدره‌چق کتابلری اختیار ایدوب، باشقه‌لرندن یراق اولگز. فائده‌لی کتابلرنی اوقومق کوگله شادلق کتورر، فکره آزق اولور، ذهنه قوت ویرر.

۶۲) بعض کیمسه‌لر اولورکه «کتابی کوب» دیه خلق آره‌سنده اسم چقارمق ایچون گنه کتاب جیوب، اوزلری ده فائده آلمازلر، باشقه‌لره ده فائده آلدرمازلر، حتی ایچلرنده نه‌لر وار ایدکنی ده بیلمازلر. بونلر یوك تاشوچیلر مثالنده‌درلر. اوشبونڭ ایچون سزلر، اوزگز آله‌چق اولدیغگز کتابلری اوزگز فائده آلمق ایچون اختیار ایدگز.

۶۳) مطالعه (کتاب اوقومق) انسانڭ یوزینه نور، کوگلنه شادلق کتورر، اوشبوسبب ایچون ذهن خدمتی ایله شغل ایدوچیلر هر نه قدر آریق اولورلر ایسه‌ده عقللری سیمز ویوزلری محبتلی اولور.

۹
استاد ومعلم

٦٤) استاد ومکتب ناظرلری، سزك اشگزی یولینه قویوچیلر وسزك ایچون حسرت چیگوچیلر اولوب. آنلرك، سزك اوستگزده الوغ حقلری واردر. شونك ایچون آنلرك امرلرنی ییرینه کتورمکده قصورلق ایتمه‌گز، ومنع ایدن اشلرنده اولنمه‌گز.
٦٥) سویلشدکگز وقت آنلر ایله ادبلی سویله‌شگز، آرتق قچقرمه‌گز، آنلره آلداب وبر کیمسه‌نی غیبت ایدوب اصلا سویلمه‌گز.
٦٦) آتالرگز، تنلرگزی تربیه ایدوب اوسدردکاری حالده، استادلرگز جانلرگزی تربیه ایدوب اوسدرمکده‌لردر. بو سببدن استادلرگز، بیوك آتالرگزدر. سزده بونلری چن کوگل ایله‌سوگز. نصیحتلرنی دگلاگز، خسته‌لرك طبیبلره تابشرلمقی کبی جمله اختیارگزی آنلره تابشرگز، آنلرك مرادلرینه قارشو کلمه‌گز.
٦٧) معلملرگزه تواضعلی اولگز، حضورلرنده ادبلی اوطورگز، نصیحتلری ایله عمل ایله‌گز، ثوابلی اولمق ایچون خدمتلرنی یرینه کتورگز، آنلره یالونگز، باشقه اورنده یالونمق مؤمن صفتی اولمادیغی حالده علم اوگرنمك طوغروسنده یالونمق مؤمن صفتیدر.
٦٨) معلملره قارشو کلمه‌گز، آنلر ایله قچقرشمه‌گز، هر بر گوزل اشلرده آنلرك سوزلرینه جان وتن ایله ایارگز. لکن آگلامغان اورنگز اولسه شول حالنچه قویوب کتمای، بلکه ادب وصبرلق اوزرنده: «افندم بویرنی آگلامادم، وبو سوزنی بیلمادم» دیه قایتاروب صورگز.
٦٩) معلملرگز، یاکه مکتب ناظرلری یانگزه کلدکلرنده ادب وحرمت اوزرنده قارشو آلگز، اگرده برر نورلی سوز صوررلر ایسه سوزگزی اولچاب گنه خوش جواب ویرگز.
٧٠) درسلری بر تورلی تمام ایدوب، مکتبدن آیرلدقگز صوگنده، معلملر ومکتب ناظرلرینك ومکتبی تربیه ایدنلرك حرمتلرنی خاطرگزدن

چقارمه گز، اوچرادقلری وقتده حرمت ایتمکده کمچیلك ایلمه گز، هر نماز صوگنده و کوگل یوقار دیغی وقتلرده آنلر ایچون خیر دعاءده اولگز.

١٠
شاگردلر

٧١) هر بر شاگرد، خصوصا اوز مکتبگز شاگردلری ایله گوزل یاشاگز، آنلری طوغمه‌لرگز کبی حساب ایدگز، آنلر ایله یومشق سویله‌شگز، اوچرادقلری وقتده شادلق ایله قارشولاگز. شادلقلرنی وقایغولرنی اورتاقلاشگز.

٧٢) یمان خلقلر یوغشلی اولدیغندن، بر شاگردك یمان خلقی وارلغنی بیلور اولسه‌گز، هیچ کیمه سیزدرمای گنه آندن آیرلگز.

٧٣) آتالرگز بایلقی یاکه هنری ایله، اوشنداق کیوملرگز، ودرس اسبابلرگز ایله باشقه شاگردلره، اوزگزی کوتارمه‌گز، بلکه هر وقت آنلره حرمت وکچیلك اوزرنده اولگز.

٧٤) شاگردلر ایله اولان مجلسگز محبت وعلم مجلسی اولسون. اوشبونگ ایچون آنلره کوگل قارالته‌چق حکایه‌لر، ادبسز سوزلر سویلمه‌گز، فائده‌سز یرده قچقرشمه‌گز، سوز کوره‌شدرمه‌گز، خاطرلرنی قالدره‌چق اشلرده اولنمه‌گز، خصوصا قول کوترمکدن صاقلانگز.

٧٥) مکتب نظاملرینه خلاف اوله‌چق روشده جیولشوب سویلشمه‌گز. فائده‌سز اشلر ایله درسلرگزدن محروم قالمه‌گز.

٧٦) ایبدش شاگردلرگزده کورلمش شیلره قزقمه‌گز، آنلردن صورمه‌گز، بیلوگزکه بیوکلك آلمقده دگل ویرمکده‌در.

٧٧) مکتبدن آیرلدقدن صوك، بر مکتبده کون کچرمکده اولان ایبدشلرگزی اونوتمه‌گز، آنلرك حقلرنی اوتمکده کمچیلك ایتمه‌گز، الك الوغ مرتبه‌لره ایرشدکگز حالده، الك توبانلرینه‌ده الوغلانمه‌گز. بویله اشلر خسیسلك علامتی ایدکنی قویاش کبی کوروب طورگز.

۱۱
دوست

۷۸) آدم بالاسینك شادلق وقایغو وقتلرنده تایاناچق یری فائده کوستروب ، فائده کورەچك اورنی ، دوستلری اوله چقدر. اوشبونك ایچون دوستلرگزی یاش وباشقه جهتلردەاوزگزه موافق اولنەچق کیمسەلر آراسندن اختیار ایدگز.

۷۹) دوستلق کوکللر آراسندەیورمکدەاولان ایلچی، قاتیغلق وقتلردە بر برینك یاردمینەیتشورگه سبب اولان شی، آراده اولان الفتدر. اگرده الفت ایکی طرفك اخلاص ومحبتلرنده بر برینه ایش اولدقلرندن حاصل اولمش ایسه دائم اولور، وقتلی بر فائدەکورمك ایچون گنه اولسه آلدامق اولور، اوشبونك ایچون محبتگزك چن اولمقی ایچون طرشگز، هم دەدوستلری، کامل ویخشی آدملر آراسندن صایلاگز. دینی بتون، عقلی کامل، نسبی اصل، فکری طوغری، ادبی یرنده، اولان کیمسەلری طابگز. بویله کیمسەلر، خستەلکگزدە دوا ، سلامتلکگزدە زینت ، مشقتلرگزدە تایانچ، بیوق ساعتلرگزدە راحتلندروچی اولورلر. بویله کیمسەلر، یراقغه کیتدکگزدە حالگزی رعایه ایدوچی، یاقین طوردیغگزده حقگزده دعاچی اولورلر، بایلقغه ایرشمك ایله کیسلمازلر، تارلقغه دوشمك ایله آیرلمازلر، دوستلقلری سوزلرندن آرتق فعل وعمللرندەکورلور، الوغ ایزگولکلرنی کچوك حساب ایدرلر، آز ایزگولکلرگزی الوغ کوررلر.

۸۰) اگرده درست دوستلرگز اولور ایسه ، آنلره محکم یابشگز، اوزگزدە شکایت ایدرلك کیمچیلك بولندرمەگز، آنلری چن کوکل ایلەسوگز؛ آخرندەجیولمق شرطیله ، آراگزی اولمدن باشقه نرسه آیرماسون .

۸۱) دوستلق کوستر وچیلرینك جملەسی ایلەدەدوست اولمەگز، دشمنلغی واردر دیه گمان ایتدکگز کیمسەلرك جملەسنی دەدشمن حساب ایتمەگز. محبتی صاف اولمغان ذاتلر ایله آرقەداش اولمەگز؛ دوستلغینك درستلکنده شبهه اولان کیمسه ایلەدوست اولمقدن ایسه، هیچ دوستسز طورمق یخشی ایدکنی اونوتمەگز.

٨٢) حاچتلی کیمسه‌لره، دیللری راست وعده‌لی، اخلاص کوکللی دعواسنده اولدقلرنده، تجربه ایدوب باقمازدن الك اشانوب دوست اولمه‌گز، دیل کوب وقتده کوکله خلاف سویلر، احتمال‌که بویله کیمسه‌لر، بر مقصودلرنی تابار ایچون بویله دعوالرده بولنورلرده، مقصودلری یرینه کلدکی ایله اشلری‌ده تمام اولور.

٨٣) دوستلرگزی شلته ایدرگه آشقمه‌گز، طوغمه‌وقارنداشلرگز ایله بوزشمقنی‌ییکل‌کورمه‌گز؛ بلکه بو اشلرده بر قدر صبرلی اولگز. چونکه آچولانشورغه نیت ایتدککز کیمسه‌لر ایله آچولانشمای وبوزوشمای، بر ایکی کون قدر صبر ایدوب طورسه‌گز. کوب وقت اولور، بویله نیتك‌خطا ایدکی آچلورده، صبر ایتدککز ایچون اوزگز هم‌شادلانرسز.

٨٤) بیك الوغ سببلر اولمادیغندن دوستلر ایله بوزوشمق ادبسزلکدر. شونك ایچون آزشیلر ایچون دوستلرگزدن آیرلمه‌گز.

٨٥) هروقت‌حرمت کوستروب‌طورمق، وحقنی‌رعایه ایلمك‌سببلی دوستلق کوچلانور. شونك ایچون دوستلرگزه هروقت یاردمچی وآنلره تایانچ اولگز. انسان بر یالگزی آز اولسه‌ده دوستلری ایله کوب اولور. دوستلر، آغرلق‌ومشقت کونلرنده یاردمچی اولسونلر ایچوندر.

٨٦) بوزوق‌کیمسه‌لره قاتشماگز، آنلر یولینه کرمه‌گز، آنلردن اصلا امین اولمه‌گز چونکه آنلرك الك لذتلی اشلری‌بوزوقلق ایتمك‌وآدم‌اوغللرنی هلاکته‌دوشرمك‌اولور. آدم‌اوغلی آشامای‌وایچمای‌طوره آلمادیغی کبی، کوکلی‌بوزوق‌اولانلرده‌اوصاللق ایتمای‌طوره آلمازلر، وضررکتورمادکلرنده راحتلنوب اویومازلر. اما یخشی‌بنده‌لر، تمام بونلرك خلافنچه اولورلر. شونك ایچون یخشی بنده‌لر بوللرینه کرگز وآنلر ایله دوست اولگز.

٨٧) بوزوق کیمسه‌لره قاتشمق بیك ضررلی اولور ایسه‌ده آنلر ایله دشمن‌ده اولمه‌گز، بلکه وقتی کلدکنده یومشق معامله‌ده بولگز، بوسببلی آنلرك ضررلرندن امین اولورسز.

١٢
يوز ادبلری

٨٨) یوز کوکلك یومشاق ویا که قاتیغ ایدکنی کوسترمکده اولان کوزکیدر. اوشبو سبب ایچون یوزکز حقنده اعتبارلی اولکز، واوشبو ادبلری رعایه ایدکز!

٨٩) سویله‌شدککز وقت، چیت طرفه قاراب سویلمه‌کز، وکوز اوچی ایله باقمه‌کز.

٩٠) چتق یوزلی وقارانغو اولمقدن، یا که یکلّلك ومسخره‌لك علامتلری کوسترمکدن احتراز ایله‌کز، بلکه دوست وایبداشلرکز تارتلمای وابرکنلب هم راحت سویله‌شسونلر ایچون هر وقت آچق یوزلی اولکز.

١٣
کوز ادبلری

٩١) هر نرسه‌یی قناعت کوزیله کورکز، بر کیمسه ده الله تعالی حضرتینك الوغ نعمتلرنی کورر بولسه‌کز، کونچیلك ایتمه‌کز، بلکه دخی آرتونی آرزو ایدکز، اوزکزه هم شویله نعمتلر اولمه‌سی حقنده دعاء ایدکز.

٩٢) فقیر وخسته کیمسه‌لره مسخره‌لك کوزی ایله قارامه‌کز، گناه وعیب اشلره تماشا ایدوب طورمه‌کز.

٩٣) قویمه یارقلرندن، پرده آره‌لرندن، تورزه‌لر وباشقه اورنلردن چیت کیمسه‌لرك خانه‌لرینه، وکورلورگه یارامغان نرسه‌لرگه وکشیلرنك یازولرینه، خطلرینه رخصتسز قارامه‌کز.

٩٤) کتاب یازدیغکز واوقودیغکز وقت کوزکزی برقاریشدن کیم طوتمه‌کز، شم ولامپالری صول طرفکزه قویکز، ضعیف یاقتیلرده، ایکندی واخشام آره‌لرنده قارامه‌کز.

٩٥) کوزلرکزی ممکن اولدیغنده هر کون ایرته صابون ایله یووکز، هر وقت صاف طوتکز، یراق وبیك نچکه، یا که قویاش، آی، لامپا کبی آرتق نورلی نرسه‌لرگه قاراب طورمه‌کز، آق وقزل توسلرگه

او زاق قاره‌ما کز، کوز ایچون ضررسز توسلر، یاشل، کوك، توسلردر.

۱۴
اغز ادبلری

۹۶) مجلسلرده خصوصا طوی وشادلق مجلسلرنده بولندیغکزده کوله‌ك وعادتدن طاش اویون کولکو سویلمکدن احتراز ایدکز، بلکه وقار وصبر اوزرنده آچق یوز ایله اولکز.

۹۷) حسرتلی وآچولی کیمسه یوزینه کولمه‌کز، هم حسرتلی بنده‌لره کوکللرنی باصدررلق شیلردن باشقه سوز سویلمه‌کز.

۹۸) ممکن اولدیغنده آدملر حضورنده کیکرمه‌کز، الکز ویا که یاولقارکز ایله پرده‌لمای طوروب ایسنمه‌کز (*) آغزکزی آچوب دیشلارکزی قازمه‌کز، ایسنه‌دککز ویوتلدککزده سویلمه‌کز، بلکه بو وقتلرده یوزکزی بر طرفه یونلدرکز.

۹۹) اگرده ایسنمك ویوتلمك قات قات اولور ایسه، باشقه‌لره راحتسزلك ایتمك ایچون مجلسدن چقوب طورکز.

۱۰۰) سویلدککز وقت آغزکزدن توکرك ساچمه‌کز، اللرکزی هواده یورتمه‌کز، برینك سوزی تمام اولمازدن مقدم سوزه کرشمه‌کز.

۱۰۱) یرگه وکشیلرگه توکرمك، قاقرمقدن احتراز ایدکز. بلکه بونك ایچون یانکزده قول یاولقی بولندرکز.

۱۰۲) صوغان، سارمساق آشاب، ویاکه باشقه شیلر ایله آغزکزی ایسلندرمه‌کز.

۱۰۳) هر کون ایرته، خصوصا طهارت آلدیغکز وقتلرده هم آشادیغکز صوکنده آغزکزی یخشی چایقاکز. تش آره‌کزده نرسه قالدرمه‌کز، مسواك ایله کامل صافلاکز.

۱۵
بورن ادبلری

۱۰۴) اللرکز ایله بورنکزی طوتوب اوترمه‌کز، بارمقلرکز ایله

*) آغزغه ضررلی میقروبلر کرماسون ایچون، بویله پرده‌لمك لازمدر.

قازنمه‌گز، یالانغاچ اللرگز ایله سگروب‌ده صوگره باشقه شیلره، الگزی سورتمه‌گز، کیوملرگزه سگرمه‌گز، بلکه بورن سگرر ایچون یانگزده، کچکنه وپاك یاولق بولندرگز.

۱۰۵) آشادقگز وقت بورن سگرمك لازم اولسه بر طرفه بورلوب، داوشسزغنه، یاولقگزه سگرگز، سویله‌شور یاکه سلام ویرر وسلام قایتارر ایچون، تمام اولانه قدر صبر ایدگز.

۱۰۶) توچکردکگز وقت یوزگزی بر طرفه بورگز، هم یاولقگزی یوزگزه طوتگز.

۱۰۷) بورنگزی هم آغزگزی، طهارت آلدیغگز وقتلرده صو ایله یووگز. وباشقه وقتلرده بورن یاولقلری ایله تمیزلب، صاف یورتگز.

۱۶
قولاق ادبلری

۱۰۸) جناب الله قولاقلری فائده‌لی شیلر ایشتمك ایچون یاراتمشدر. شونك ایچون آنلر ایله قرآن شریف ومبارك حدیثلر، عبرتلی سوزلر ایشدوب عمل ایدگز؛ آتا آنا واستاذلرگزك نصیحتلرنی دگلاگز.

۱۰۹) بوزوق سوزلر ایشتمك، عقللره بوزوقلق کتورر. شونك ایچون یمان سوزلر ایشتمه‌گز؛ یاشرلوب سویلنمکده اولان سوزلری دگلاب یورمه‌گز. هیچ کیمك کوگلی ایسه بوگا رضا اولماز.

۱۱۰) سوز یورتوچیلر وغیبت سویله‌وچیلری دگلامه‌گز، اگرده بویله کیمسه‌لر، یاش ومرتبه جهتنچه اوزگزدن اولوغلار اولسه، کوزگزی توبان صالوب تیك طورگز، اوزگز ایله برابر اولسه‌لر، بویله اشلرك مناسب دگل ایدکنی ادب ایله بیان ایدگز، اوزگزدن کچوکلر اولدیغنده، مرحمت اوزرنده منع ایله‌گز.

۱۱۱) ایشتدکگز سوزلردن، فتنه‌گه سبب اولنه‌چقلرنی هیچ کیمه سویله‌مگز.

۱۱۲) ادبسز اورنلره واروب، گناهغه دوشه‌چك روشده اوبون داوشلرنی دگلامه‌گز.

۱۱۳) قولاقلرگزی هر وقت خصوصا اویقودن قالقدیغگزده تمیزله‌گز، ممکن اولدیغنده بونی تمیزلر ایچون فیل سویا گندن یصالمش قولاق قازغچی بانگزده بولندرگز.

۱۱٤) یوزگزی یودیغگزده، قولاقلرگزک ایچ وطشلرنی یووگز. هم دستمال ایله قورتگز

۱۱۵) قاتیغ داوشلر قولاق ایچون ضررلی اولدیغندن ممکن قدر براق اولگز.

۱۷
ال ادبلری

۱۱٦) کورشمك ایچون النی ویرن کیمسه‌یه اوك الگزی اوزاتگز.

۱۱۷) حقگز اولمادیغی شیلره هیچ وقت ال اوزاتمه‌گز وآدملره اذیت ویرمه‌گز، آچق بیلوگزکه مسلمان کیمسه‌نك الندن دیلندن مسلمانلر سلامت اولورلر.

۱۱۸) خلق حضورنده اللرگزایله اویناماگز، بارماقلرگزی شارتلاتمه‌گز، آرالاشدرمه‌گز، طرناقلرگزی کیسمه‌گز،

۱۱۹) چیتدن بر کیمسه‌نی چاقرمق اولدیغگزده، الگزی صوزوب چاقرمه‌گز، بلکه خلقلره تشویش ویرمازلك روش ایله یواش داوش ایله بیلدرگز.

۱۲۰) پچراق نرسه طوتدیغگز وآشادیغگز صوگنده اللرگزی اعتبار ایله یووگز، ویودیغگزده کیوملرگزی طوتوب یوشلندرمه‌گز، صوگره یخشیلاب سورتگز.

۱۲۱) طرناقلرگزی اوزون یورتمه‌گز، آستونده اولان کرلرنی تمیزلاگز.

۱۸
باش ادبلری

۱۲۲) باشگزی یوقاری کوتارمکده، توبان صالمقده، یا که بر طرفه بوروب طورمقده عادتدن آرتق ایتمه‌گز. اوقودیغگز، ویازدیغگز وقتده

الگز ایله تاپانمه‌گز؛ خلق حضورنده باشگز وباشقه اعضالرگزی قاشیمه‌گز.

١٢٣) خلق حضورنده باشگز آچق حالده بولنمه‌گز؛ آولاقده آچق باش اوطوردیغگز حالده کشی کلوب کرر اولسه کلپوشگزی کیوگز؛ باشگزی اورتگز.

١٢٤) یای کونلرنده ساچلرگزی ممکن قدر قسقه یورتگز؛ وهر وقتده صابون وموچالا ایله یووب تمیزله‌گز، اسسی کونلرده قات قات یووگز.

١٢٥) باشگزی یودیغگزده یاکه غسل ایتدکگز صوگنده آچق باش حالگزده صالقون هواغه چقمه‌گز.

١٩
غسل ادبلری

١٢٦) غسل ایتدکگزده تنگزی یخشی قورتگز وتیزلك اوزرنده کیومگزی کیوگز، ویاکه یاطوب تنگزی قزدرگز، تنگز صالقون وقتگز، ویاکه اوشوب طوردیغگز ویاکه تیرله‌دکگز وقتگزدن باشقه وقتلرده صالقنراق صو ایله غسل ایله‌گز.

١٢٧) صالقون صو ایله غسل ایتدکگزده بر مینوتدن آرتق یوانمه‌گز، هم تنگزی قاتیغ اوماگز. بلکه یومشاقلق ایله‌گنه یووگز، هم تنگزی سورتمای بلکه کیوم ایله بورکانوب، یاتگز، صوگره بر آز مدت یورگز، یاکه تن قزدرلق بور تورلی خدمت ایدگز وحرکتلنگز، بونلر اولمادیغنده تنگز تمام قورغانغه قدر برنرسه یابنوب یاتوب طورگز.

٢٠
یورمك ادبلری

١٢٨) یوردکگزده بدنگزی طوغری وتوز یورتگز، ضرورت اولمادیغنده آرتق آشغوب ویاکه آقرون یورمای، بلکه عادت اوزرنده‌گنه یورگز.

١٢٩) شهرلرده یوردکگزده اورام اورتاسندن دگل بلکه بر چیتدن یورگز، قارشو کلوچیلر اولدیغنده اوڭ طرفگزدن کیدگز، آردگزه یاکه یاق یاقلرگزه قاراب یورمه‌گز، زیرا بو شیلر احمقلق علامتیدر. بلکه کوزگز آلدگزده اولسون.

١٣٠) ضرورت اولمادیغنده طوقتاب طورمه‌گز، قارشو کلنلرك یوزلرینه کوز طولدروب باقمه‌گز، آنلره قاغلمه‌گز، ناگاه طغزلق اولور ایسه اوك طرفده طوقتاب اورون بوشادیغنی کونگز.

١٣١) نـه یرده اولسه‌ده، ضعیف وعاجزلر اوچرادیغنده الگزدن کلدکی یاردمدن محروم ایلمه‌گز، خصوصا آور نرسه‌لر کوتاروب کلنلره یولنی ایرکن ایدگز،

١٣٢) قچقرشوچیلر ودعوالاشوچیلره اوچرادفگزده، آره‌لرینه کرمه‌گز، بلکه بر طرفدن قاچوب کیتگز.

١٣٣) طوغریلغنه قزغوب، قار وپچراق یوللره کرمه‌گز، یوللرك طوغروسی طوغری دگل، بلکه یخشی وصاف هوالی اولانی طوغریدر، بونی ایسه هیچ وقتده اونوتمه‌گز.

١٣٤) طغزلق وقتلرده، کیسه‌لرگز وساعتلرگزی وباشقه شیلرگزی یخشی صافله‌گز.

١٣٥) ضرورت اولمادیغنده شمسیه (زونتیك) لرگزی کوتارمه‌گز، کوتاردگزده هم کوزگزی قاپلامه‌گز.

١٣٦) دوست وبلشلر اوچرادیغنده حرمت ایله سلام ویرگز، اگرده آنلر الك ویرمشلر ایسه حرمت ایله قایتارگز، بیوك ذاتلر اولدیغنده کچوکلك کوسترگز، اگرده رضا اولورلر ایسه اللرنی اوبگز (لکن شهرلرده، بازارلرده، وتورلی مذهبلر کوب یرلرده ال اوپمك مناسب دگلدر).

١٣٧) اورامده یوردگزده آشامه‌گز، حاجت ایچون اوطورمه‌گز، بو شیلر تربیه‌سزلك علامتیدر.

١٣٨) بیوك ذاتلر، سزك ایله سویله‌شوب یوررلر ایسه، آنلرك صول طرفنده وبرابر اوله‌رق یوریگز.

١٣٩) الوغ کشیلر ایله خانه‌لره، پاراخود وواغونلره، کردکگز وچقدیغگز وقتلرده، یول کوسترمك ایچون آنلرك آللرندن یوریگز.

۱٤٠) بر كيمسه‌يه ضرر يتورمك، شريعت وادبه خلاف اشلارى اشلمك ايچون بر آدم اولسون يورمه‌گز.

۲۱

تيمر يول و پاراخود ادبلرى

۱٤۱) پاراخود وتيمر يول ايله سفر ايتمك اولديغڭزده سفر وقتلرنى بيلوڭز. ووقتى كلمازدن ياروم ساعت الك حاضر اولڭز، خلقلر ايله طغزلشمه‌گز، نرسه‌لوگزنى ترتيب ايله اورناشدرگز؛ يولداشلر ايله ملايم اوطورگز وآنلر ايله ادب اوزرنده اولڭز هيچ كيمه يمان سوز سويلمه‌گز؛ هيچ كيمنى مسخره ايتمه‌گز؛ وهيچ كيمه التفاتسزلق ايتمه‌گز، سزڭ ايله سويلمك هوسنده اولوچى كيمسه ايله ادبلره رعايت ايتدكڭز حالده سويلشڭز، لكن دين ومذهب نزاعلرى چقارمق هوسنده اولانلره، عذر بيان ايدگز. چونكه بو كبى نزاعلردن هيچ وقت فائده چقماز.

۱٤۲) پاراخودده اوطورديغڭزده، پاراخودڭ اسمنى وقانغى شركته ياكه كيمه منسوب اولديغنى، وتيمر يول آربه‌سنده اوطورديغڭز آربه‌نڭ نومروسنى بيلوڭز. اشياڭز اونودلوب قالور، ويا كه برر سبب ايله اوزڭز قالور اولسه‌گز، تيلغرام ويرميه واشياڭزى تاپميه قولاى اولور.

۱٤۳) صوڭ منزلنى اوتدكڭزده، اشيالرڭزى جيوب باغله‌گز، ونيچه كيساك ايدكنى خاطرله‌ڭز. آربه وپاراخود توقتاب يتمازدن الك چقمه‌گز.

۲۲

اويقو ادبلرى

۱٤٤) اويوديغڭز وقت طبيعت نظامنه موافق اوله‌رق كيچه‌ده اويوڭز؛ يوز توبان ياكه چالقان ياتماى بر يانڭز اوزرنده ياتڭز، چونكه اولگى ايكى تورلى ياتمق قورقنچ دوشلر كورورگه سبب اولور.

۱٤٥) اويقو وقتلرڭزنى بر قدر عادته صالڭز؛ طقوز ونهايت اون ساعتدن قالماى ياتوب، بيش ويا كه آلتى ساعتدن قالماى قالقڭز. اويقوڭز كامل اولديغندن صوڭ ياتمه‌گز، ولازم اولان اويقوڭزنى‌ده

قالدرمه‌ڭز، چونكه اویقو قالمق هضم ضعیفلكنی وعقل خسته‌لكلرنی واخیرنده جنونلك پیدا ایدر.

١٤٦) اویقو وقتی قارتلره بیش، واوتوز یاشندن یوقارو اولانلره آلتی ساعت تقدیر ایدلدكی حالده، یاشلره سكز، وبیك یاشلره اون ساعت اوامق اوزره تقدیر ایدلنور.

١٤٧) اویودیغڭز وقت اوستڭزه بر شی یابوب، صالقوندن صاقلانڭز. وهوا یورمكده اولان یرلرده ویبوش اورنلرده یاتمه‌ڭز، ترزه‌لرنی آچق قالدرمه‌ڭز.

١٤٨) ضرورت اولمادیغنده بر بولمه‌ده بیك كوب اوله‌رق اویومه‌ڭز، واویودیغڭز یرده ساچكلر وگللر بولندرمه‌ڭز. قایغولی ویاكه بیك شاد وقتارڭزده اویومه‌ڭز.

١٤٩) اویودیغڭز وقت تار كیوملرڭزی صالڭز، قسقان یرلری بوشادوب، قان یورمكدن منع ایلماز روشده ایدڭز.

١٥٠) اویودیغڭزدن الك وصوڭ، اویقو بولمه‌لرینڭ ترزه‌لرنی آچوب هواسنی یاڭارتڭز.

٢٣
مجلس ادبلری

١٥١) خلق حضورنده ادب ایله هم اوزڭزه لائق اولان اورنلره اوطورڭز، حرمتلی وبیوك ذاتلر اولندیغنده آنلرڭ اورنلرینه حرمت ایدرك بر آزیراق اوطورڭز، مگرده یانلرینه یتوب اوطوروغه محتاج اولنسه یاكه اوزلری بیورلر اولسه، اول وقتده یانلرینه اوطورڭز.

١٥٢) اورندقلره اوطوردیغڭزده یاطمه‌ڭز، بر طرفه آوشمه‌ڭز. آیاقلوڭزدن برینی ایكنچیسی اوستنه قویمه‌ڭز، یرگه تیپمه‌ڭز، اوینامه‌ڭز،

١٥٣) سویلاوچی اولدیغنڭ یخشی دڭلاڭز. كشی داوشندن اوستون داوش كوتارمه‌ڭز، ضرورتسز كولمه‌ڭز، مجلسه لائق دگل روشچه سویلمه‌ڭز، سویلاوچینڭ سوزنی اوزمه‌ڭز، مجلسڭ اولانلرڭ حركتلرنڭ كمچیلك ایلمه‌ڭز.

١٥٤) خلق قاشنده الك محبتسز كيمسه، مجلسده اوز اوزنى الوغ كوروچيدر. شونـك ايچون اوز اوزكزى باشقه‌لردن الوغ حساب ايتمه‌كز، اوز درجه‌كزى بيلمكدن غافل طورمه‌كز.

٢٤

آشامق ادبلرى

١٥٥) آشارغه اوطورديغكزده الك اللركزى يووكز ويخشى سورتكز،

١٥٦) اوزكزدن الوغ كيمسه‌لر اولديغنده آنلردن مقدم اوطورمه‌كز.

١٥٧) آش ياننده نرسه‌لر ايله اوينامه‌كز، بلكه ادب اوزرنده اولـكز، تمام تويمازدن الوك توقتاكز.

١٥٨) دستمالنى تزلركزه قويكز (بعضيلر كوكركه قويمقى درست كوره‌لر). آشدن بيك يراق، ياكه بيك ياقين اولمه‌كز، كورشيلركزه تارلق ايتمه‌كز، بر نرسه‌گه تايانمه‌كز، بلكه طوغرى اوطوركز. وآشاديغكز وقت براز بوگلوكز.

١٥٩) باشلاديغكزده بسم الله اوقوب، اونك الـكز ايله تناول ايدكز، تمام اولديغنده الله تعالى گه حمد آيتوكز.

١٦٠) زور زور آلمه‌كز، آشقمه‌كز، يخشى چاينه‌كز، قـول وكيوملركزى بويامه‌كز، تاباقدن اوزكز ايچون نرسه صايلامه‌كز، باشقه‌لرنك آشادقلرينه باقوب طورمه‌كز، قومسز اولمه‌كز، كوب آشارغه عادت ايتمه‌كز، آشدن ميلـكز قايتماديغى حالده طوقته‌كز، بوشيلرنك سلامتلك ايچون فائده‌سى كوب ايدكنى اوزكزده بيلورسز.

١٦١) گل فكركزى آشامق ايچون صرف ايتمه‌كز، بلـكه قصدكز تركلك ايدر ايچون آشامق اولوب، آشامق ايچون تركلك ايتمك اولماسون.

١٦٢) سويله‌شوب آشالغان آش يكل سكدكى (هضم اولنديغى) ايچون، قچقرشو، سوز اواچاشدر ودن باشقه، يعنى ادب ايله گنه سويله‌شكز.

١٦٣) الـكزى تاباقغه باطرمه‌كز، هم آشقه بويامه‌كز.

١٦٤) تمام پشمگان يمشلرى آشامه‌كز، اسسى وقتلرده مايلى آشامقدن صاقلانـكز.

۱٦۵) وقتلی آشارغه عادتلنگز، وقتی کلوب ده آشامغه آرز وگز اولماز ایسه کوچلنوب آشامه گز، آشادیغگز وقت کیوملرگز تار وقسان اولماسون، اوشنداق الوغ قایغولی وشاد وقتگزده بر آز اولسه‌ده صبر ایدگز.

۱٦٦) آغزگزه آلەش شیلری تمام چاینه گز، آشقمه گز، آرتق اوزافغه‌ده صوزماگز، بلکه یکرمی واوتوز دقیقه آراسنده تمام ایله گز، آشادیغگزدن ایکی ساعت اوتمای طوروب اویومه گز وبیك آغر اشلر اشلمه گز.

۱٦۷) نه‌قدر الوغ یاکلشی اولسه‌ده، آش حضورنده هیچ کیمی شلته‌لمه گز وهیچ کیمی غیبت ایتمه گز.

۱٦۸) آشدن صوڭ، قول وآغزلرگزی صابون ایله بیك یخشی یووگز، دیش آره‌لرنڭ نرسه قالدرمه گز، ممکن اولدیغنڭ اویقولامای بر آز یاطوب طورگز.

۱٦۹) بعض حیوانلرڭ ایتلری، آدم اوغلینڭ کوکلنی بوزدیغی، دشمنلق، اوچ آلمق، آچو پیدا ایلمك، یاکه یوراکسزلك کتورمك کبی اثر ایتدکلری ایچون ممکن قدر اولن طعاملری اختیار ایدگز.

۱۷۰) ایت آشامغان قوملر، باشقه‌لره نسبت ایله سلامت وقوتلی هم شاد وهمتلی اولدقلری ایچون، ویاش وقتده هر نرسه‌گه عادت ایتمك ممکن اولوب، یاشده عادت ایدلمگان شیلری استعمال ایدرگه نفس هیچ بر زمان مجبور اولمادیغی ایچون، ایت آشامازغه یاشلکگزده عادت ایدگز جان ایاسینڭ کوزندن یاشی آقدیغی حالده، چالوب ده قاینار قزانغه صالوب، ایتنی پشروب آشامای طورمقده، آدم اوغلی ایچون الوغ گناه اولمازسه کرك.

۲۵

ایچمك ادبلری

۱۷۱) آشادیغگز وقت ایچمك اولسه گز، آغزگزده اولاننی یودوب بتورگان صوڭ ایچگز، ایچدکدن صوڭ کیومگز یاکه الگز ایله دگل، بلکه آغزگزنی دستمال ایله سورتگز.

۱۷۲) سلامتلك ایچون (کوب اولماز شرطیله) صاف صو مرتبه‌سنده هیچ شی اولنمادیغی ایچون صاف صو ایچمیه عادت ایدگز. لکن کول

وایسلنگان، یا که بوزلی وقارلی صولر ایچمکدن صاقلانگز، آشادقدن ایکی ساعت اوتمای طوروب، هم اویقودن قالقدیغگز ساعت ایله وتیرله‌دگز صوگنده، صالقون صو استعمال ایتمه‌گز.

۱۷۳) سوت، قهوه، چای، لیمون صولری، هم ایچارگه موافق شیلردر.

۱۷٤) اگرده یخشی اولور ایسه، سوت، الوغ وکچوکلر ایچون هضمی یگل اولان ایچملکدر.

۱۷۵) قهوه، اگرده سوت ایله ایچلسه، معده‌گه فائده وهضم‌گه قوت ویرر. لکن اسسی مملکتلره مناسب بر ایچملکدر.

۱۸٦) چای، کوب اولماز شرطیله، صالقون مملکتلره فائده‌لی ایچملکدر معده‌گه قوت ویرر. حسرت ایله بدنلری ضعیفلنمش کیمسه‌لره یاردم ویرر.

۱۷۷) لیمون صولری اسسی کونلرده فائده‌لی ایچملکدر.

۱۷۸) ایشتمك، ایسنامك، کورمك، قوتلرینی ضعیفلندردکی وصولشنی تارایتدیغی، اشتهانی هم بتوردگی ایچون اصلا تماکو ایچمه‌گز.

۱۷۹) ماللری خراب ایتدکی، اولوم‌گه سبب اوله‌چق خسته‌لکلری کتوردکی ایچون، ایسرتکچلرك هر تورلیسندن بیك صاقلانگز، وبونلری استعمال ایدن کیمسه‌لر ایله حتی دوست وبیلش اولمه‌گز.

۲٦
ضیافت ادبلری

۱۸۰) قوناق چاقراسی اولدیغگزده، عرف وعادت اوزره بر قدر وقتلر ایرته‌رك خبر ایدگز.

۱۸۱) قوناقلری آچق یوز وحرمت اوزرنده قارشو آلگز، وهر کیمی یرلو یرینه اوطورتگز.

۱۸۲) نه قدر لذتلی اولسه‌ده، آشلرگزی مدح ایتمه‌گز، قوناقلری آشار ایچون قستامه‌گز، (بر یا ایکی مرتبه ادب ایله گنه ایتولنور ایسه بلکه ضرر اولماز)، قوناق ایدوچینك وظیفه‌سی ایسه قوناقلر حضورینه آش کتورمك اولوب، آشامق وآشاممق قوناقلر اختیارنده‌در.

۱۸۳) قوناقلرڭ هر بری ایله آز اولسه ده یانلرنڭ بر مقدار اوطوروب سویلشگز، کتدکلری وقت شادلق کوستروب، ایسانلشوب و رحمت آیتوب قالگز.

۱۸٤) قوناقغه چاقرلدیغگز وقت، بیلگولنگان وقتندن بر آز دقیقه‌لر، مقدم وارگز، یورت ایاسی ایله شادلق اوزرنده قارشو اولگز.

۱۸۵) ممکن اولدیغنڭ اوزگزه مناسب کیمسه‌لر یانلرینه اوطورگز، مجلس‌هم آشامق ادبلرنی کامل ایله‌گز، هرنه قدر سومادکگز طعام کلور ایسه‌ده سومادکگزی بیلدرمه‌گز، آشلرڭ گوزل اولمادیغندن بحث ایتمه‌گز، اشتها گز اولانلرنی آشاگز، اولمادقلرنی ادب اوزرنده قایتارگز، بولوب آلماگز.

۱۸٦) آش تمام اولوب، اللر یوولدیغنده رحمت اوقوب ایسانلشوب قایتوب کیتگز.

۱۸۷) مجلسه حاضر اولمقدن برر مانع اولدیغنده، وارە آلمادیغگزی بیلدروب، خبر یبارگز.

۱۸۸) بر کیمسه‌یه واردیغگزده ایکنچی برینڭ مجلسندن و آشلرینڭ لذتلی اولمادیغندن ویا که باشقه باشقه عیبلرندن سوز سویلمه‌گز.

۱۸۹) چاقرلمادقگز کیمسه‌لرڭ مجلسلرینه وارمه‌گز.

۱۹۰) آش وطوی مجلسلرنده باشقه‌لر ایله کونلشوب، حالگزدن آرتق مال اسراف ایتمه‌گز.

۱۹۱) وقت آلتون اولدیغی ایچون، بر ساعتدن زیاده وقت اسراف ایدلمك لازم اوله‌چق مجلسلره وارمه‌گز وباشقه‌لرڭ عمرلرنی اسراف ایده‌چك مجلسلری هم ترتیب ایتمه‌گز.

۲۷
زیارت (۱)

۱۹۲) قارنداش ویاقین دوستلرگز کلدکنده آچق یوز ایله قارشو آلوب کورشگز، لائق اولان اورنلرینه اوطورتوب حاللرنی سورگز، کتدکلرنده ایسانلشوب قالگز، اگرده کلوچیلر الوغ کیمسه اولور ایسه حرمت اوزرنده رحمت ایتوب قالگز.

---

(۱) بونده ذکر اولنان زیارتدن باشقه دخی بررسمی زیارت واردرکه مأمور وبیوك توره‌لر ومرتبه اهللری آره‌سنده اولور. بونڭ ایسه اوزینه مخصوص ادبلری اولوب، اربابی قاشنده معلومدر.

١٩٣) زیارت ایچون کلمش کیمسه‌لره، اویقوده یاکه اوده یوق، دیه خبر ویردرمه‌ای، نیچوك اولسه‌ده اوزکز قارشو آلورغه طرشگز.

١٩٤) زیارت ایدن کیمسه‌لره زیارتلرنی قایتارگز.

١٩٥) یازو یاکه مطالعه ایله مشغول اولدیغگز وقت، زیارت ایدن کیمسه‌لره، «سزلره آغر کلماز ایسه شغلمی تمام ایدر ایدم» دیه رخصت صوروب، شغلگزی بتورگز، وصوگره آنلر ایله مشغول اولگز.

١٩٦) یوز، قولگز توزانلی، وکیوملرگز کرلی اولدیغی حالده، یاکه یغمور واش وقتلرینه مخصوص اولان کیوملرگز ایله هیچ کیمی زیارت ایتمه‌گز، وزیارت ایچون کلنلره قارشو اولمه‌گز.

١٩٧) زیارته کتدکگز وقت، خانه صاحبنه ایکی اوچ مرتبه‌یه قدر اوزگزك وارلقگزی بیلدرگز، همیشه‌ده بر خبر اولماز ایسه قایتوب کیدگز.

١٩٨) شهرلرده اولان کیمسه‌لری زیارت ایتدکگز وقت، ایشکلرنده، خبر ایتمیه مخصوص قویلمش شیلری ایله، آره‌لرنده بر آز طوروب، اوچ مرتبه خبر ایدگز. اما ترزه طوغر وسینه کلوب، یاکه نه یرده، اولسه‌ده، بر یرده طوقتاب تیك طورمه‌گز.

١٩٩) واردیغگز کیمسه‌نك اوده یوق ایدکی خبر ویرلدکده کلدکگزی بیلدرمك ایچون، زیارت کاغدگزی ویروب قالدرگز.

٢٠٠) واردیغگز برده هر نه قدر ایشك آچق ایسه‌ده، خبر ایتمای طوروب کرمه‌گز.

٢٠١) قبول ایدلدکگز کیمسه‌یه آچق یوز ایله لائق روشده سلام ویرگز، اگرده بر کمسه ایله سویلشمکده یاکه شغلده اولسه، اشی تمام اولدیغنی کوتوب، بر طرفده اوطورگز، صوگره قسقه‌لق اوزرنده یومشگزی بیان ایدگز.

٢٠٢) زیارت ایدلمش کیمسه، اوقومقده یاکه یازمقده ایسه، نه اوقودیغنی ونه یازدیغنی صورمه‌گز.

٢٠٣) زیارتدن مقصود، بر کیمسه‌نك او ایچنده اولان حاللرنی بیلمك اولمای، بلکه مجرد بر دوستلق کوسترمکدر. شونك ایچون واردیغگز

کیمسه‌نڭ اشیالرنی تفتیش ایلمه‌گز، کتابلرنی یازولرنی آقتارمه‌گز، الحاصل اوز اسمگزه اولمیان مکتوبلری الگزه آلمه‌گز (آراده کامل دوستلق اولان کیمسه‌لر، بلکه بو حکمدن مستثنی اوله بیلورلر).

۲۰٤) زیارت، گوزل بر عادت ایسه‌ده، عرف وعادت طشنده کوب ایلمه‌گز، شهرلرده اولان کیمسه‌لرڭ، ایرته ساعت سگزدن الك وکیچ ساعت طقوزدن صوڭ، هم خصوصی آش وچای وقتلرنده زیارتلرینه کتمه‌گز.

۲۰۵) اوقومق واوقوتمق ایله مشغول اولان شاگردلر ومعلملر، اوشنداق کانتوره ومحکمه‌لرده مشغول اولان یازوچی وخدمت ایدوچیلرڭ هم سودا ایدوچیلرڭ، شغل وقتلرنده زیارت ایتمه‌گز. وشغل وقتلرندن باشقه‌ده هم یانلرنده اوزاق اوطرمه‌گز.

۲۰٦) وعده قویدیغگز کیمسه‌یه وقتنده وساعتنده وارگز. کوتدرمه‌گز. ناگاه بر رمانع ظاهر اولور ایسه واقعه‌دن خبر بیلدرگز.

۲۰۷) سفرده اولان دوستلرگزه مکتوب ایله حاللرنی بیلگرتگز، کندیگزه یازارلر ایسه جوابنی ویرگز. مکتوبلره جواب ویرمگان دوستلری لطیف صورتده شلته ایتمك ممکندر.

۲۸
خسته‌لره زیارت

۲۰۸) قارنداشلرگز، ودوستلرگزڭ خسته‌لندکلرندن خبر آلدیغگز ایله حاللرنی صورمیه وارگز. ناگاه خسته‌لك آغر اولدیغندن، ویاکه یاننه کرمك طبیبلر طرفندن منع ایدلدکندن، کورمك مناسب اولماز ایسه، یاکه راحتسزلندرمك لازم کلور اولسه، اول وقت حالنی، خانه‌ده اولانلردن صورمقله قناعت ایدگز.

۲۰۹) عیاده‌یه وارديغگزده، خسته یاننده اوزون مدت اوطرمه‌گز، کوگلنه آغر کله‌چك ویاکه قایغولی سوزلری سویلمه‌گز.

۲۱۰) خسته‌لگنه سبب اوله‌چق شیلردن صاقلانمادیغی ایچون شلته ایلمه‌گز، بلکه ممکن قدر شکایتلرنی دڭلاگز، کوگلنی راحتلندرگز،

باطرلاندرگز، صبره دعوت ایدگز، قورقوتمه‌گز، آز کونلردن شفا تاباچقنی امیدلندرگز، وسلامتلگی ایچون دعاء ایله‌گز.

۲۹
تعزیه ادبلری

۲۱۱) قایغو کلن کیمسه‌یه تعزیه، یعنی قایغوسنی یکلللندررگه طرشگز: بویله‌قایغولره صبر ایتمیه ترغیب ایدگز، صبر ایدنلره وعده ایدلن ثوابلری خاطرینه کتورگز، «انا لله . . .» آیت کریمه‌سنی اوقوگز.

۲۱۲) یاقنلرگزدن بری وفات اولدیغنده. اهلینه تعزیه ایدگز، حسرتلرنی اورتاقلاشگز، جنازه‌سینه وارگز، اشلرنی برگه کورگز.

۲۱۳) تعزیه وقتنده قایغولی اولوب کورلگز وقایغونی بیلدررلك کیوملرگزی کیوگز، کولمه‌گز اوینامه‌گز، قایغودن باشقه سوز سویلمه‌گز، قایغو علامتی دگل اشلرنی اصلا اشلمه‌گز.

۳۰
کیوم ادبلری

۲۱٤) کیوم کیمك طوغر وسنده کامل اعتبار اوزرنده اولگز. کیوم کیمکدن مقصود، صالقون وقز ولقدن صاقلانمق هم خلقلره کورکام کورلمکدر. شونك ایچون اوشبوگا موافق اولوب، کیوم ایچون آرتق بایلق ایله عمر اسراف ایتمه‌گز.

۲۱۵) کیوملرگزی صاقلاب وپاك روشده کیوگز، تیر ایسی کلماسون ایچون کولمك واشطانلرگزی آلماشدروب طورگز. خلقغه کورکام هیئت اوزرنده کورلگز، چونکه اوست باشگز تربیه‌سز اولور ایسه، خلقلر یالقاولقگز وپچراقلقگز ایله حکم ایدرلر، اوشنداق عادتده یبارله طورغان توکارنی تنده یورتمه‌گز لکن ساچلرگز ومیوقلرگزی زینتلب عمر اوزدرمه‌گز بوشیلر عقللی اولمق علامتیدر.

۲۱٦) کیوملری بو قدر بهالی اولسه‌ده، قارامقده تکلفسز، اما اوزاق توزوچان اولان شیلردن صایلاگز. توسی گوزل چداوی آز اولان کیوملری صایلامق، دنیا علمنی بیلمك علامتیدر.

۲۱۷) حالـگزه لائق دگل، درجه گزه موافق یا که وقتنه مناسب دگل، کیوملری کیمه گز.

۲۱۸) موده سویلمه گز، موده ایشتمه گز، موده ایله عمل ایتمه گز، موده ایله بیلش اولمه گز. موده ایسرتکچ ویا که اوطش اوینندن بر نوع اولوب، آگامبتلا اولان کمسه، کندیسی هلاك اولمای طوروب، آندن آیرله آلماز،

۲۱۹) کیوملك آلدیغگزده، نرسه لرك حقلری ایله عمرلرنی برابرکتوروب حساب ایدگز، وقانغیسی ارزن اوله چق ایسه شونی اختیار ایدگز.

۲۲۰) هر نه قدر مباح زینتلرده ضرر یوق ایسه ده، کیوملرگزه خوشبوی توگوب یورمه گز. بلـکه تنـگزی کیومگزی پاك یورتورگه عادتلنـگز.

۲۲۱) کیوم کیمك طوغر وسنده اوزگزه ایش دگل خلقلره، صایصقان کبی، ایارمه گز،

۲۲۲) کیوملرگز ایله مدحلنمه گز. کیوملری کمالت حساب ایتمه گز. باشقه لرك کیوملرینه مسخره کوزی ایله قارامه گز، خلق حضورنده کیوملرگزه قاراب طورمه گز، کوگلی کیباك ایله طولی کمسه نك طشی یفاك اولمه سنده بر معناده یوق ایدکنی، هیچ وقت اونونمه گز.

۲۲۳) بیك فسقان وبیك ایرکن کیوملری کیمای، بلـکه باشنی قزودن آیاقلرنی صالقوندن صاقلار روشده اولان کیوملری اختیار ایدگز.

۳۱
سویله شمك ادبلری

۲۲٤) سویله شدکگز وقتده آرتق قچقرمه گز، آرتق آقروندە سویلمه گز. دیشلرگزنی قسمه گز بلـکه گوزل وقسقه هم آچق سویله گز.

۲۲۵) دیلـگز ایله ایرنلرگزی یالامه گز، دیشلرگز ایله طرناقلرگزی اوزمه گز، بویله ایتمك ادبسزلکدر.

۲۲٦) دیـل، آدم بـالاسینك کوگلنده اولان آچـو، مرحمت، یومشاقلق، قاتیغلق، کبی شیلرنی آچوب ویروچی؛ علم وادب هم

معرفت کبی شیلرنی کوستروچی اولان اعضاسیدر. شونك ایچون دیلگزی راستلقدن باشقه نرسه ایچون قوزغاتمه‌گز، تربیه‌سز سوزلر سویلمه‌گز. انسانڭ سلامتلکی دیلنی صاقلامقده ایدکنی اونوتمه‌گز.

۲۲۷) آرتدروب سویامه‌گز، اما اصلا یالان سویلمه‌گز، غیبت ایتمه‌گز، سوز یورتمه‌گز، بیلمدکگز شیلری سویلرگه کرشمه‌گز، بر کیمسه سوز باشلادیغنده تمام ایتمازندن الك - گرچه آخری سزه معلوم اولسه‌ده- قویوب کتمه‌گز. بو ایسه آدمچیلکدن محروم اولمق علامتیدر.

۲۲۸) بر کیمسه‌نڭ یاگلش سویلدکنی بیلدکگزده «یاگلش سویلیورسن، یاکه بیلمیورسن» دیمه‌گز، بلکه طوغریلقی خاطرینه کوچ کلماز صورتده یومشاقلق اوزرنده کوسترگز.

۲۲۹) یاگلش سویله‌دکگز معلوم اولدیغنده «خطأ ایتدم» دیمکدن عارلنمه‌گز. سوزگزڭ خطأ ایدکی باشقه‌لر طرفندن کوسترلدکنده، خطأ دگل ایدکنی یخشی بیلور اولسه‌گز، قاتیغ صورتده قارشو طورمای وچقرشمای، ادب اوزرنده جواب ویرگز. سوزگزڭ توغری ایدکنی، داوش قوتی وآچو ایله دگل، بلکه یومشاقلق ودلیل قوتی ایله اثبات ایدگز.

۲۳۰) عام مجلسلرده آدم تننڭ اولان عیبلر حقنڭ سویلشمه‌گز، بر کیمسه حقنده اولان سوزی، باشقه‌لردن کوچروب اولسه‌ده، حکایت ایتمه‌گز،

۲۳۱) باشقه‌لره فرصت ویرمای بتون وقتنی سزگنه سویله‌ب کچرمه‌گز، کوڭلگزی دیل آردندن دگل، بلکه دیلگزی کوڭل آردندن یورتگز، آدمچیلك سوزده دگل، بلکه عملده ایدکندن غافل اولمه‌گز،

۲۳۲) بیوك کمسه‌لره خطاب ایدرگه طوغری کلدکده «حضرتگز، جنابگز، ذات عالیگز، سز،» کبی حرمت سوزلری استعمال ایدگز.

۲۳۳) اوزڭز وبالالرڭزیغنه سویلب عمر اوزدرمهڭز، ایارـ چینلرڭزی مدح ایتمهڭز، آتا بابا، نسل وقبیله هم استاذلرڭز ایـله مدحلنمهڭز، انسان اوغلی کندیسی کمالتدن محروم اولدیغی صوڭنده، هیچ طرفدن کمالت کلمیه چکنه محکم اعتقاد ایدڭز.

۲۳٤) برشیٔ صوردقلرنده هر نه‌قدر خوش وقتڭز اولمازسه‌ده ادبلی جواب ویرڭز، صورلمش شیٔ الـڭزده یا کوڭلـڭزده اولماز ایسه عذر کوسترڭز. سوزڭزی فایتارمقنی اوتنوچی اولدیغنده تکرار سویله‌ڭز، اوزڭز، تکرار سویلنمیه محتاج اولدیغڭزده «ینه‌دن سویله!» دیمای، بلکه: «مرحمت ایدوب، دخی سویلر ایسه‌ڭز، بلکه آڭلار ایدم» روشنده یومشاق سوزلر استعمال ایدڭز.

۲۳۵) باشقه‌لرڭ سوزلرینه، یخشی آڭلامازدن مقدم: «درست شویله!» یاکه «یوق اویله دگل!» دیمك کبی سوزلر ایله جواب ویررگه آشقمه‌ڭز.

۲۳٦) فکرڭزی اظهار ایتمك اولدیغڭز بحثلری، الڭ مقدم گوزل آڭلاڭز، صوڭره ادب اوزرنده کرشڭز، اوزفکرڭزه اوزڭز حیران قالمه‌ڭز، سوز سویله‌دکڭزده آند ایتمه‌ڭز. اوز فکرینه حیران اولمق، نادانلر عادتی، آند ایتمك و «بو سوزنی درست سویلیورم» دیمك یالانچیلق علامتیدر.

۲۳۷) برکیمسه‌یه قارشو سویلرگه مجبور اولدیغڭزده: «یوق آلای دگل، بلکه بویله!» دیمك کبی، عوام سوزنی استعمال ایتمای: «سز سویله‌دکڭز چه‌ده اوله‌بیلور، لکن بن، بویله دگلمی دیه ظن ایدییورم» یاکه «بنم فکرمه بویله کلور» مثالنده کوڭللی سوزلر استعمال ایدڭز، تمام بیلمادکڭز نرسه‌لر حقنده، باشقه‌لر ایله چقرشمه‌ڭز.

۲۳۸) ضرورت اولمادیغنده، حسرتلی خبرلر سویلمه‌گز، ادبسز سوزلری حکایت یوللو اولسون آغزگزه آلمه‌گز وذمه‌گزه امانت ایدلمش سوزلری فاش ایتمه‌گز، (سر صاقلامق عقللی کیمسه‌لره مخصوص اولان کمالتدر).

۲۳۹) هیچ آدمه لعنت ایتمه‌گز، قهر دعاء ایلمه‌گز، وهیچ کیمسه‌یی سوکمه‌گز، وهیچ کیمسه‌یه طعن، بهتان ایلمه‌گز، حاجت اوتادکگز وقت سویلشمه‌گز، مؤمن وباشقه کیمسه‌لری قورقتمه‌گز، اوچونچی کیمسه وار ایکان، ایکیگز، یاشرون سوز سویلمه‌گز، اوصال اش آردندن یورو چیلره یول اوگرتمه‌گز، جناب اللهك بر دیل واکی قولاق ویرمکنده، ایشتمش شیلرك یالگز یاروم‌نی غنه سویلرگه تیوش ایدکینه اشارت وار ایدکندن غافل اولمه‌گز.

۳۲
ریاضت ادبلری

۲۴۰) ریاضت، قاعده‌سیله اولدیغنده، فکری اویاندرر، قان یورمه‌سینه یاردم ویرر، هضمی یخشیلاندرر، سکرلری قوتلندرر، اشتهاوتن حرارتنی آرتدرر، ذهن آچار، مطالعه هم فهمگه رغبت ایتدرر، اوشبونك ایچون آوللرده اولدیغگزده یورت و قارده اولان خدمتلری ایتوگز، آتلره بنوب یورگز صوغه دوشوب یوزگز، قوش داوشلرنی دکلاگز، قول آیاق، سکر وباشقه تامرلرگزی حرکتسز طوتمه‌گز شهرلرده اولدیغگزده بعض وقتلرده اولسه باغچه‌لره وارگز، تاغ اوستلرینه چقگز. صوبویلرنده یاشل اولان اوستلرنده، اورمان وئیره بویلرنده یورگز گوزل هوالر ایسنه‌گز کوك یوزنده اولان زنگار توبه وبلوطلردن عبرت آلگز.

۲۴۱) جای کونلرنده ایرته طورگز، ممکن اولدیغنده تاك وقویاش چقدیغی وقتلرده، اولرده طشده اولگز؛ دنیاده یارادلغان لطیف شیئلردن، موگلی داوشلردن عبرتلنگز، الوغ وبیوك اولان جانلر دنیاسندن. اوشبو طغز هم ده بیك طغز وبیك مشقتلی اولان دنیاغه بر ایکی کونلك مسافر اولهرق کلدکگزی اونوتمه‌گز.

٢٤٢) ریاضت صوڭنده صو ایچمه‌گز، وبر ایکی ساعت وقت اوتمای طوروب، آشامه‌گز وآشادیغگز صوڭ هضم ایدلمای طوروب ریاضت ایلمه‌گز، ریاضت ایچون گوزل هوالی یرلری صایله‌گز،

٣٣
دین ادبلری

٢٤٣) هر نرسه‌نی بار ایلمش وبزلری گوزل صورتده یارادوب عقل نعمتی احسان ایلمش اولان مرحمتلی الله‌تعالی حضرتینه اخلاص اوزرنده قللق ایدگز، آتا آنا واستاذلرگزدن آرتق محبت اوزرنده بیورقلرنی یرینه کتورمیه طرشگز.

٢٤٤) قللق دیمکدن، کون اوزون نماز اوقومق وذکر ایتمك، یاکه جمیع اشلرنی بر طرفه قویوب مسجد وتکیه‌لرده یاتمق، ویاکه زیارتلره یورمك، دیه آڭلامای، بلکه جناب اللهڭ بیوردیغی یول اوزرنده اوستن اولان بورچلری اداء ایتمك، خلق ایله گوزل معامله‌ده بولنمق، رحمتلی وشفقتلی اولمق هم گناهلردن صاقلانمق دیه آڭلاگز، وشویله عمل ایدگز.

٢٤٥) جناب رسول الله کتوردگی مبارك اسلام شریعتنه، کندی رأیگز ایله بر حرف آرتدرماگز وبر حرف کیمتمه‌گز؛ بر حرف آرتدران وبر حرف کیمتمکده اولان ذاتلره اصلا ایارمه‌گز. سعادت ایسه خالص شریعتده‌در، بونی هر وقت خاطرگزده طوتگز.

٢٤٦) کیوملرگزی، تنلرگزی، کر وبچراقلردن پاك ایدگگز کبی، کوڭلگزی هم نفاق، آلدامق، کینه، حسد، آچو، ظلم کبی بوزوق خلقلردن پاك ایدگز.

٢٤٧) جناب الله‌ه شکر ایتمك والله‌تعالی نڭ اخلاصلی بنده‌لریله بر یره جیولوب الفت ـ اتحاد پید ایتمك نیتیله نمازلری ممکن قدر جماعتله اداء ایدگز.

٢٤٨) روزه طوتدیغگزده، نفسنی تربیه ایتمك صبره عادتلندرمك، فقیر ومسکینلر حالنی تجربه ایتمه‌کی نیت ایدگز.

٢٤٩) مالگزدن زکات ویردکگزده، جومردلغه عادت ایتمك، صارانلق کبی بوزوق خلقدن نفسنی صاف ایلمك، فقیرلری شادلندرمق، کبی ایزگی نیت ایدگز.

٢٥٠) اسلام قارنداشلریله طانشلق ایله، مشقتلره عادتلنمك، سیاحت ایدرك عبرتلنمك نیتی ایله فرض اولان حج سفرینه کیدگز.

٢٥١) پیغمبرلر، (الله تعالی نك صلوات هم سلامی آنلره اولسون) خلقلری حق یوله دعوت ایدر ایچون الله تعالی حضرتندن یبارلمش، وجمله‌سی ده جناب اللهك حق ایلچیلری وگناهدن پاك بنده‌لری اولدیغندن جمله‌سنی چن کوکل ایله سوگز.

٢٥٢) مبارك دینمز، بودنیادن آخرته واره‌چق طوغری یولمز، حسرت وقتلرنك آستینه کروب صغناچق یرمز، مشقتلرده راحت کوره‌چك یاردمچیمز، جمله قورقوغلرده امید ایده‌چك اورنمز، اولدیغندن؛ هر وقت آنك اوزرینه محکم یابشگز.

٢٥٣) ثواب وعذابلر، فائده وضررلر، جمله عمللرمزه اوله‌چق جزالری، اولگی وصوگغیلرك عمللرندن بزه هر وقت خبر ویروب طورمقده اولان حق مرشدمز، قرآن شریفك، حق ومبارك کتاب ایدکینه محکم اعتقاد ایدگز.

٢٥٤) دنیانك الك آغر ساعتی اولان اولم ایسرکلکی حالنده، المری یتکل ایتمکده اولان شریف اسلام دینمزه، آزاو دیشلرگز ایله یابشوب، هر بر سوز واشگزده جناب اللهه تقوالق اوزرنده اولگز،

٢٥٥) آخرت الوشلرندن محروم قالمق استمز ایسه‌گز، ایزگو بنده‌لر یولیله یورگز، شبهه‌لی وتهمتلی کمسه‌لره یار اولمه‌گز. بو شیء نفسگزه آغر اولماسون دییور اولسه‌گز آلدگزده اولم دینلمش نرسه‌نك کوتوب طوردیغنی اونوتمه‌گز.

۲۵٦) خلقلردن گیزلی طوته‌چق شیلری، جناب اللهدن صورمه‌گز؛ وجناب اللهنڭ رضا اولمیه‌چق شیلرنی خلق ایله معامله ایتمه‌گز.

۲۵۷) مسجد وعبادتخانه‌لره کردککزده ادب اوزرنده کروب، الله تعالی حضرتینه توبه وتوفیق ایله دعاء ایدڭز. ومسجد حرمتنی یباره‌چك شیلردن صاقلانڭز.

۲۵۸) اشلرگزڭ خیر اولمه‌سنی جناب اللهدن صورڭز، کوڭلڭز یوقاردیغی ومبارك وقتلرده دین ودنیا کرکلری خصوصا اوزڭز وبالاگز وجمله ذریاتڭز، قارنداشلرگز، واستاذلرڭز وسزلردن دعاء صورمش کیمسه‌لرڭز ایچون ایمان ایله دنیادن کیچمك حقنده دعاء ایله‌گز.

۲۵۹) جمله حاجتلرگزی جناب اللهڭ کندیسندن طوغری سورڭز، دعاء ایلمك ایچون بیلمادککز دیللرده اولان دعاءلقلری اوقومای، اخلاص کوڭلڭز ایله بیلدککز دیل ایله صورڭز؛ وجناب الله ایله ایکی آره‌یه اولك وترکلردن هیچ کیمی واسطه قویمه‌گز، ونذر آیتمه‌گز، فلان شیخ حرمتینه دیه‌صورمقدن زنهار صاقلانڭز، احتمال‌که خلقلرڭ «ولی» و «تقدیرلرده تصرف ایدوچی» دیه گمان ایلمش ذاتلری جناب الله حضورنده، رحمتدن سورلمش برکیمسه اوله بیلور.

۲٦۰) رسول اکرم طرفندن خبر ویرلمادکی حالده، هیچ کیمڭ سعادتنی وشقاوتنی ایله شهادت ویرمه‌ڭز.

۲٦۱) کندی اعتقادڭزی واعمالڭزی رسول اکرم یولینه موافق ایدرگه طرشڭزده، باشقه‌لر ایله مشغول اولمه‌گز، هیچ کیمی «بدمذهب» «فرقهٔ ضاله» دین و «کافر» دیه سویلمه‌گز، دیلڭزی بویله شیلره عادتلندرمه‌گز.

۲٦۲) جناب اللهڭ بیورمش فرضلرنی قویمه‌گز، منع ایلمش اولان شیلری یاننده یورمه‌ڭز. عالملری حرمتلی طوتڭز، وهروقت کوڭلڭزی توزوك یورتڭز کوڭل توزوك اولسه بتون بدن هم توزوك اولور.

٢٦٣) قرأن شريف اوقولدیغنده ، هر نه قدر معناسنی کامل بیلماز ایسه‌کزده ، جناب اللهنڭ سوزلری دیه ، حرمت والوغلامق اوزرنده دکلاکز ، چیتلره قارانمه‌کز ، ال وکیوملرکز ایله اوینامه‌کز .

٢٦٤) قارتلغکزدن مقدم اولان یاشلك کونکزی ، خسته‌لکدن الك سلامتلککزی ، فقیرلکدن الك بایلغکزی ، شغلدن مقدم ایرکنلك ساعتلرنی ، وفات اولمازدن مقدم ترکلك کونلرکزی ، غنیمت بیلوکز .

ذیل

بو رساله‌ده یازلان نصیحتلرڭ بعضیلری الوغ کیمسه‌لره تیوشلی اولسه‌ده ، سوز مناسبتی کلدکندن آره‌ده یازلدی . قز بالالرڭ اوزلرینه خاص اولان نصیحتلر ، ایکنچی جزءده یازلور .

شعر

فخذ بعلمی ولاترکن الی عملی ✻ ینفعك وعظی ولاتضررك اوزاری

ان الرجال کاشجار له ثمر ✻ فاجن الثمار وخل العود للنار

(رضاءالدین بن فخرالدین)